

Strategisk forskning vinner mark

Den emotsedda nya forsknings- och innovationspropositionen är uttalat strategisk med en gir åt forskningsstiftelserna SSF och Mistra som menar att riktad grundforskning behövs för att lösa samhällsproblem och skapa nya möjligheter. Vinnova, Formas och Forte får större ökningar än VR. Ordet "strategisk" används i propositionen 50 gånger i egentliga sammanhang. Grundforskning nämns 10 gånger.

Jag menar att en strategisk horisont behöver ligga 5-15 år fram i tiden. Därför ger regeringens 10-åriga inriktning med moment av samverkan och nyttiggörande en riktig förutsättning för att bedriva just strategisk forskning. Upplägget haltar något då aviserad budget för berörda aktörer bara gäller fram till 2020. Varför inte gå hela vägen som i Danmark och Finland och inrätta strategiska finansiärer med fonderat kapital (danska exemplet)? Eller – som en effektivare svensk lösning – ge SSF ett förstärkt uppdrag inom områdena teknik, medicin och naturvetenskap, med tillhörande finansiering i form av en återkapitalisering!

Samverkan med betoning på verkan

I sann strategisk anda lyfter regeringen fram nyttiggörande, stärkt innovationsförmåga, samverkan och samhällspåverkan samt ökad mobilitet. De är alla centrala aktiviteter för SSF. Samverkan blir vidare en utvärderingsfaktor vid tilldelning av basanslag jämte forskning och utbildning. Jag konstaterar här att SSF:s inspel till politiken vunnit gehör.

Man behåller vidare den tidigare regeringens strategiska forskningsområden (SFO). Samtidigt sätter regeringen fingret på att de befintliga SFO behöver utveckla sin samverkan med industrin. Det är klokt. Intressant nog tillför regeringen flera tioåriga nationella forskningsprogram liksom flera andra riktade (strategiska!) satsningar, t ex rymd, digitalisering, fordon, klimat och antibiotikaresistens.

Follow the Money

Regeringens utlovade ökning av basanslagen på 1,3 miljarder kronor ter sig blygsam, men befäster samtidigt tidigare regeringars kraftigt höjda allokeringar till högskolorna. Ökningen under de kommande åren är intressant nog i linje med SSF:s nyligen beslutade höjning av sin beslutram, för motsvarande period fram till 2020. SSF matchar här post-för-post regeringens satsningar på t ex Life Science och Digitalisering, utifrån SSF:s egna strategiska bedömningar. Regeringens avser också satsa på Nya Material inom sin giv av *strategiska* samverkansprogram och här tar SSF armkrok med en rambidragutlysning på 300 Mkr inom applikationskritiska energimaterial. Det stärker Sveriges förutsättningar som en konkurrenskraftig industrination med hållbar utveckling.

Test- och demoanläggningar anges i propositionen för framtida satsningar där industriforskningsinstitutet får en specifik ökning på 100 Mkr. Det senare motsvarar vad SSF under samma period lägger på forskningsinstitutsdoktorander. Med gemensamma ansträngningar når vi längre. Tyvärr kvarstår osäkerheten om ESS långsiktiga finansiering, men det är positivt att Lena Ek har utsetts som samordnare. Som jämförelse har SSF nyligen inrättat en nationell forskarskola för att säkra kompetensbasen inom neutronspridning. Det handlar om 120 + 100 Mkr för att utbilda 40-talet doktorer vid åtminstone sex svenska lärosäten. Tajningen är väl vald då ESS ska stå färdig och tas i bruk år 2023 vid vilket tid doktoranderna har disputerat och kanske just hunnit göra sin post-doc.

Regeringen uttrycker direkta förväntningar på universitet och högskolor på hur de ska använda basanslagen. Det ska helst inte anställas flera forskare utan ske prioriteringar på jämställd rekrytering, infrastruktur, tydliga karriärvägar med öppen rekrytering samt samverkan för nyttiggörande av forskningsresultat. Här menar jag att regeringen kunde ha varit tydligare med att ge uppdrag, låt vara utan detaljstyrning, då reformering länge behövts. SSF arbetar för en jämställd bidragsgivning och har nu etablerat en lika beviljandegrad för kvinnor och män. Likaså är vår åldersfördelning relativt jämn bland bidragsmottagare och vi attraherar sökande i proportion till könsfördelningen inom respektive forskningsområde.

Så som ålderspyramiden ser ut inom akademien blir det docksvårt att hjälpa unga forskare in samtidigt som mängden forskare inte ska öka. Här behövs uppmuntran för att rotera forskare ut ur akademien till industrin/samhället. Likaså borde UoH tillämpa en gemensam tjänsteordning som underlättar karriärplanering och rörelse samt där den främsta meriteringsgrunden är personens kompetens och potential som forskare/lärare, snarare än att han eller hon har dragit in externa bidrag och byggt en egen grupp. Att bygga egna grupper tycks utgöra själva motorn i att sektorn växer i takt med att medel tillförs, varför forskare överlag upplever att de trots allt får mindre resurser att använda.

Regeringen väljer att begrava FOKUS-modellen för utvärdering och resursfördelning då den anses belasta systemet, vilket SSF också pekat på i sitt yttrande. Istället får UKÄ i uppgift att kvalitetssäkra och utvärdera forskning. Detta kommer att ställa stora krav på rollsäkerhet, för att citera en rektor. Propositionen missar, förutom institutsatsningen, tyvärr de flesta av OECD:s rekommendationer för Sveriges innovationspolitik. Det saknas även insatser för internationalisering av svensk forskning. För den indikerade utredningen av internationalisering borde STINT:s goda insatser på området uppmärksammas. Likaså vill jag slå ett slag för IVA och Utsiktsplats Forsknings senaste rapport "Bättre möjligheter för internationalisering av forskning och högre utbildning". För övrigt anser jag att Tillväxtanalys bör återuppstå i sin tidigare organisationsform och få fortsätta sin utmärkta utlandsbevakning.

Oklara definitioner till grund för proppen

Till sist några noteringar om inkonsistens och uppfattade felaktigheter i propositionen, vilka förhoppningsvis kan rättas till inför riksdagens beslut: På sidan 30 i proppen haltar definitionerna där forskning och utvecklingsverksamhet betraktas vara ett samlat begrepp, möjligen efter SCB:s sätt att föra statistik. Man uttrycker vidare svårighet att definiera *innovation*. Det vore bättre att utgå från följande definitioner:

- *Forskning*: Strukturerat framtagande av kunskap (med vetenskaplig metod).
- *Utveckling*: Metodisk förbättring av innovation, produkt eller tjänst.
- *Innovation*: Nyttiggjord kunskap.
- *Kommersialisering*: Exploatering av innovation, produkt eller tjänst.

Framförallt skulle systemet vara betjänt av att flera aktörer enas om dessa begrepp. SSF beskriver i sin forskningsstrategi 2017-2021 vad *strategisk forskning* är. *Behovsmotiverad forskning* finns det flera ägare till. Varför inte fråga akademierna IVA och KVA om definitioner vi kan samlas kring?

Återkapitalisera de offentliga forskningsstiftelserna

På sid 34/35 anges kring de offentliga forskningsstiftelserna att "SSF, MISTRA, STINT och IIIIE delar ut mer än avkastningen och *planerar för ett avslut av verksamheterna*." Ordalydelsen är ironisk men på åtminstone SSF:s intention att fortsätta verksamheten efter forskningsproppens horisont 2026 med en öppning för återkapitalisering. Stiftelsen investerar, som framgår ovan, i strategisk forskning som Sverige trots regeringens nya satsningar har en förhållandevis låg andel av. Regeringen uttrycker

värdet av att vi flera finansiärer samverkar. Det vill och gör SSF, närmast i resonans med regeringens strategiska samverkansprogram, speciellt Life Science, Cirkulär och biobaserad ekonomi samt Uppkopplad industri och nya material, inom vilka stiftelsen avser utlysa strategiska rambidrag.

Läs gärna mera om Stiftelsens flera aktuella bidragsbeslut och nya utlysningar på www.stratresearch.se.